

naturæ, accedente et quasi interserente se Spiritus Sancti gratia, sublevetur homo ad affectum supernaturalem orandi. Ita sumitur ex divo Thoma 2. 2, quæstion. 83, art. 16, dicente : *Orationem peccatoris ex bono naturæ desiderio Deus audit, si necessaria ad salutem pie et perseveranter petat*; talem enim orationem certum est sine auxilio gratiæ fieri non posse, et tamen addit divus Thomas posse oriri ex desiderio naturæ. Quando autem hoc desiderium est omnino naturale, non potest quidem per se movere ad orationem supernaturalem; potest tamen excitare aliquo modo fidem per modum objecti vel occasio- nis, et mediante fide cum adjutorio Spiritus Sancti generare affectum supernaturalem orandi Deum, per fidem propositum tanquam auctorem omnis boni, qui naturæ legibus non coactatur. Neque est inconveniens ut naturalis affectus hoc modo præbeat occasionem orationi supernaturali, quia illud desiderium non se habet ut meritum vel dispositio ad gratiam, sed solum ut objectum quo Spiritus Sanctus utitur ut instrumento ad excitandam animam.

9. *An gratia sanctificans ad orandum sit necessaria.* — Quæreret vero aliquis an ad orandum sicut oportet, necessaria sit gratia sanctificans. Respondeo duo posse in oratione considerari. Primum, quod sit honesta, pertinensque ad ordinem supernaturalem; secundum, quod sit efficax ad impetrandum. Ad primum, certum est non esse necessariam gratiam sanctificantem, quia peccatores fideles possunt et mente et voce orare, etiamsi in peccato maneant, neque propterea novam culpam committunt, ut est certissimum ex communi usu et sensu Ecclesiæ; et quia ipsa oratio est unum ex potissimis mediis ad impetrandum a Deo auxilium ad consequendam gratiam, media penitentia debita. Dices, videri contra reverentiam Deo debitam audire cum Deo loqui in tali statu et inimicitia ejus, et ab eo beneficia postulare. Respondeo: supponimus abesse contemptum, et peccatorem cum timore et reverentia postulare, et tunc dicimus, circumstantiam personæ quoad dignitatem gratiæ non esse simpliciter necessariam, ut actus illi honeste fiant, quia qui sic orat non fundatur in dignitate sua, sed in Dei bonitate, qui etiam peccatores ad se vocat, et ad colloquendum secum admittit. Ad hanc ergo honestatem consideranda est actualis motio Spiritus Sancti, quæ sufficit ut actus sit etiam supernaturalis, etiamsi ha-

bitus gratiæ non intercedat; et ideo Chrysostomus in præfat. ad Psalm. 4, et in hemilia de Profectu Evangelii, tom. 3, peccatores exhortatur ad orandum, *etiamsi plurimis malis plenissimi sint.* Imo etiam imprestationem eis promittit. Unde quod ad secundum attinet, non est dubium quin talis oratio sæpe exaudiatur; an vero ejus imprestatio sit infallibilis, dicemus inferius, de imprestatione tractantes.

10. *Dubii cuiusdam explicatio.* — *Quomodo orent hæretici, Judæi, et Pagani non idololatri.* — Tandem quæri potest an homo solo lumine naturæ ductus possit aliquo modo orare Deum ex libera tantum voluntate, absque alio auxilio gratiæ. Ad quod breviter respondeo, duo posse in oratione spectari. Unum est cognitio, et existimatio quam de Deo supponit; alterum est ipsa formalis oratio, seu petitio. Quoad primum, certe difficile est per solum naturale lumen, nulla revelatione, nec proxima, nec remota interveniente, ea cognoscere de Deo, quæ necessaria sunt ad petendum ab eo; oportet enim cognoscere Deum habere non solum scientiam eorum quæ hic aguntur, et ea attendere, curare, providere, sed etiam posse præter cursum naturæ operari ad donandum ea quæ ab ipso petuntur; quia nisi talis existimatio de Deo habeatur, non potest apprehendi ut utilis oratio ad aliquid ab ipso obtinendum. Hæc autem cognitio per solum naturæ discursum satis difficilis est, et ideo vix credo esse possibilem tam modum naturalis orationis. At vero si ex parte intellectus supponatur talis existimatio de Deo, etiamsi tantum per humanam opinionem et traditionem concepta sit, juxta illam etiam poterit proportionata petitio seu oratio fieri per naturales vires liberi arbitrii, quia talis actus est imperfectus, etiamsi possit non esse malus. Ad hunc modum est aliquis modus orationis in hæreticis, et in Judæis, et in Paganis non idololatris, ut usu ipso constat. Quia non est necesse ut illa oratio sit intrinseca mala, quia, licet illi infideles in aliis errant circa Deum, in illa existimatione Dei, quam ad orandum supponunt, per se non errant; unde nihil falsum per talem orationem profertur, neque alteri quam vero Deo illum cultum tribuunt. Unde si aliquoquin decentia petant, et debito modo (quod non repugnat), non est unde actus ille habeat malitiam. Non est autem supernaturalis, quia nec fundatur in fide, nec in certa spe promissionis divinæ. Et ideo dici potest actus ille ex suo genere

acquisitus, cui non repugnat interdum honeste fieri sine speciali auxilio gratiæ. Et fortasse hujusmodi orationem vocavit Concilium Arausicanum II, canon. 3 et 6, *invocationem humanam*; talem enim videntur posuisse Semipelagiani, eique initium salutis et fidei attribuisse. Quia in hoc graviter errarunt, non quia dicent talem actum esse possibilem (in hoc enim nunquam reprehenduntur, vel in illo, vel in alio Concilio, vel ab Augustino, aut aliis Patribus), sed quia talem orationem putabant esse posse causam gratiæ, aut quem esse oportet eam orationem, quæ ad æternam vitam aliquid conferat, de qua re alibi latius dictum est.

CAPUT IX.

QUOMODO SOLUS DEUS A NOBIS ORANDUS SIT?

1. *Oratio dicit habitudinem ad quatuor res.* — Hactenus dictum est de orationis honestate, convenientia ac necessitate. Oportet nunc exponere omnes circumstantias in ea servandas, ut sancte et honeste fiat. Quod præstabimus discurrendo fere per omnes circumstantias humanorum actuum, quatenus peculiari modo in oratione spectari possunt. Et imprimis oratio, quatenus petitio est, habitudinem dicit ad tres vel quatuor res, vel personas, aut terminos. Oportet enim intervenire eum qui petit, et ab aliquo petere, et aliquid, et alicui petere. Inter quæ is a quo fit petitio, videtur esse quasi formale objectum orationis, et ideo de illo primo loco tractamus cum divo Thoma, d. quæst. 83, articulo 4. Satis autem constat ex hactenus dictis, orationem ad Deum esse fundendam, nam hoc ostendunt omnia quæ hactenus de oratione dicta sunt; quia oratio est actus Religionis, et verum ac debitum Dei cultum continet; ergo ad Deum maxime fundenda est.

2. *Solus Deus orandus est secundum aliquam rationem.* — Atque hinc ulterius in titulo proposito, tanquam certum supponimus orationem sub aliqua ratione et consideratione ad solum Deum esse fundendam. Ita docet D. Thom., in d. art. 4, et constabit auctoritate Scripturæ et Patrum ex dicendis cap. seq. Ratione declaratur, quia oratio sub aliqua ratione pertinet ad cultum latræ; sed cultus latræ soli Deo tribuendus est secundum fidem; ergo etiam oratio, ea ratione qua continet talem cultum, ad solum Deum dirigi potest. Item supra ostendimus religionis virtutem

per se et absolute circa solum Deum versari; sed oratio est proprius actus religionis, et continet cultum valde absolutum, id est, fundatum in propria excellentia personæ, ad quam per se primo refertur, nam respicit illum ut intelligentem, et ut bonam ac excellentem, et ut potentem ad præstandum id quod ab ea postulatur et desideratur; ergo oratio, sic facta ex religione, ad solum Deum convenienter dirigi potest.

3. *D. Thomæ ratio ad idem probandum.* — D. Thomas autem, in d. art. 4, proprietatem, vel, ut sic dicam, singularitatem hujus orationis ratione quadam declarat, quæ difficultatem ingerit: ait enim, si oratio fiat ad aliquem tanquam per ipsum implenda, non posse fieri nisi ad Deum, quia omnis oratio nostra ordinari debet ad gratiam vel gloriam consequendam: solus autem Deus per se potest gratiam et gloriam præstare. In qua ratione, imprimis dubitari potest quomodo verum sit, omnem orationem nostram debere ad gratiam et gloriam consequendam ordinari. Nam vel est sensus, hoc esse necessarium ad honestatem orationis, et hoc est falsum, ut infra ostendemus, quia licet a Deo petere bona temporalia propter naturæ commoditatem rationi consentaneam, etiamsi nihil de gratia vel gloria cogitetur. Vel si tantum requiratur ad melius esse, non deseruit ad conclusionem inferendam, ut constat. Deinde, quæ est necessitas recurrendi ad hoc quod Deus solus sit auctor gratiæ et glorie, ut solus ipse orandus sit, tanquam is qui per se potest facere quod postulatur? Quia non solum gratiam vel gloriam, verum nec minimum aliquid bonum potest aliquis præter Deum per seipsum conferre; ergo si oratio fiat ad aliquem ut per se auctorem boni postulati, de quocumque bono fiat, ad Deum tantum fieri potest, etiamsi tale bonum neque sit gratia, neque gloria, neque ad eam referatur.

4. *Unde probetur adæquate, peculiariter solum Deum orandum esse.* — Dico igitur propriam et adæquatam rationem petendi a Deo modo illi proprio et incomunicabili creaturæ, esse quia oratio ad Deum fieri debet tanquam ad principalem auctorem boni postulati, qui per seipsum illud conferre potest. In illa autem particula, *per seipsum*, includitur primo quod propria virtute possit conferre bonum quod postulatur. Secundo, ut in eo bono conferendo, si velit, a nullo pendeat. Tertio, quod a nemine impediri possit. Quarto, ut

ipse sua virtute et voluntate possit, vel auferre impedimenta, vel disponere omnia aliunde necessaria, ut talis effectus fiat. Itaque in summa est petere ab aliquo ut a primo auctore illius boni quod petitur, et insuperabili, ut sic dicam, in eo conferendo, si velit. Oratio ergo procedens ex hac existimatione et fide in solum Deum cadere potest. Et sub ea ratione fieri debet, ut cultum latræ contineat, unde nisi ita fiat ad Deum, non recte fit; et si ad alium fieret, non esset vera oratio, quam supra diximus debere esse actum honestum, sed esset execranda petitio, et actus idolatriæ. Nam per eam tribuerentur creaturæ propria attributa Dei.

5. *Ex eodem capite probatur solum Deum orandum esse, etiam ad naturæ bonum obtinendum.* — Hæc ergo est generalis ratio, ob quam et sub qua solus Deus orandus est, et habet locum in postulatione cujuscunque boni, sive pertineat ad ordinem gratiæ et gloriæ, sive ad ordinem naturæ, et sive hoc referatur ad illud, sive non, dummodo in se tale sit, ut decenter a Deo postulari possit. Quod ideo addo, quia bonum ex integrâ causa, et malum ex quoconque defectu. Unde si quis postularet a Deo tanquam a primo auctore, et sub ratione explicata, auxilium peculiare ad occidendum inimicum, vel vindictam de illo sumendam, quamvis non erraret profitendo Deum ut primum auctorem omnis realis effectus, nihilominus neque illum coleret, neque religionis actum faceret, quia rem indecentem, et alienam a Dei bonitate ab ipso postularet; oportet autem per orationem non solum profiteri Deum omnipotentem, sed etiam summa bonitate et sapientia operantem. Supponenda ergo est capacitas materiæ, seu decentia respectu Dei, et circa illam oratio propria solius Dei, est, quod ab illo petatur ut a primo auctore. Atque ita intelligitur facile quomodo oratio non solum sit actus latræ infusæ, quando petuntur dona gratiæ, sed etiam quando petuntur bona naturæ, quia recognoscere Deum ut primum auctorem eorum, modo declarato, et profiteri illud cum firmitate et certitudine, opus est gratiæ, non naturæ.

6. *Ratio D. Thomæ supra posita non videtur adæquata.* — Cur ergo D. Thomas hanc rationem reduxit ad illud principium, quod solus Deus est auctor gratiæ et gloriæ? Nam hoc principium magis restrictum et limitatum est; nam Deus non tantum illo modo a nobis explicato est proprius et singularis

auctor gratiæ et gloriæ, sed etiam quia solus ipse potest eam dare propria virtute, etiam in ratione causæ proximæ principalis. Ex quo optime infertur gratiam et gloriam peculari quidem titulo a solo Deo esse petendam; tamen inde non sequitur illam esse adæquatam rationem, secundum quam singulariter est orandus Deus: alias reliqua omnia bona, quæ non sunt gratia et gloria, neque ad eum finem referuntur a petente, æque possent postulari a creatura ac a Deo ipso, quod constat dici non posse. Imo etiamsi crans desideraret bona temporalia propter gratiam et gloriam, posset illa petere ab alio, qui posset ea dare, etiamsi non posset dare gratiam et gloriam. Ut si quis desideret studium propter beneficium obtinendum, nihilominus bene petit auxilium ad studendum ab aliquo qui potest illud dare, quamvis beneficium dare non possit. Sic ergo si ratio adæquata, ob quam solus Deus peculari modo orandus est, esset quia solus potest dare gratiam et gloriam, solum haberet locum in illa oratione, per quam petitur gratia et gloria, non vero in petitione inferiorum bonorum, etiamsi ex intentione et desiderio petentis propter gratiam et gloriam petantur.

7. *Quomodo explicetur a Cajetano.* — Non admittitur ejus expositio. — Unde petenda sit supernaturalitas orationis. — In explicanda illa ratione laborat Cajetanus, et in summa dicit, orationem non ordinatam ad consecutionem gratiæ et gloriæ, etiamsi mala non sit, non esse simpliciter orationem, quia non est actus religionis, neque ad ipsius ordinem pertinet; sentitque omnem orationem factam in peccato mortali esse hujusmodi, quia non ordinatur ad finem ultimum charitatis. Unde etiam consequenter sentit omnem orationem factam ex fide et religione ordinari ad gratiam et gloriam consequendam. Unde concludit divum Thomam locutum esse de hac oratione, quæ ex fide et religione procedit. Sed non video necessitatem ob quam in has augustias redigamus, et in rigore, nec veritatem video in illis propositionibus. Nam imprimis existimo fidelem peccatorem posse elicere actum orationis ad Deum, qui actus secundum speciem suam pertineat ad religionem infusam, quamvis in illo statu non eliciatur ab habitu, sed ab auxilio. Nam, ut suppono, idem actus secundum speciem elici potest ab illo qui non habet habitum, etiam in supernaturalibus actibus. Et in præsentis patet, quia potest peccator fidelis ex fide pe-

tere a Deo et gratiam, et remissionem peccati, media penitentia, potestque id petere sicut oportet, ut per se constat, et supra etiam dictum est. Unde ulterius infero posse peccatorem fidelem petere aliquid a Deo oratione vera et supernaturali, etiamsi ex intentione sua non ordinet bonum, quod petit, ad gratiam et gloriam. Probatur, quia oratio proxime ac formaliter non habet quod sit supernaturalis, ex eo quod res postulata propter supernaturalis finem ab orante postulatur; nam hic finis extrinsecus est, et actus non habet speciem suam ex fine extrinseco, sed ex objecto formalis et intrinseco. Est ergo illa oratio supernaturalis quatenus fit ex fide, et quatenus regulis supernaturalibus conformatur, et ideo nititur in Deo, ut in auctore supernaturali aliquo modo, sive collaturus sit bonum illud propter supernaturalis finem gloriæ, sive propter aliam causam. Unde talis petitio boni naturalis propter convenientiam cum natura, non addita relatione ad gloriam ex parte petentis, nec formalis, nec virtualis, non solum in peccatore fideli, sed etiam in homine justo esse potest modo supernaturali, atque adeo ex religione infusa, quia sola gratia habitualis ex se non praebet illam relationem.

8. *Objectio.* — *Dilatio.* — Dices: ipsa oratio, eo ipso quod supernaturalis est, et a virtute infusa, ex se et natura sua tendit in supernaturalis finem gloriæ. Respondeo nos nunc non agere de ipsa oratione, sed de bono postulato per orationem, quando naturale est, licet supernaturali modo petatur, et ideo etiam tunc bonum illud ex se non tendit in finem supernaturalis, nisi ab orante referatur: non refertur autem ex eo tantum quod supernaturaliter petitur, nisi petatur ut medium ad finem supernaturalis. Nam cæcus qui petebat visum, certe petebat miraculo atque adeo supernaturali modo sibi restitui visum, et tamen nondum eo perveniebat ut corporalem visum propter gloriam desideraret.

9. Addo denique, etiam in ordine orationis naturalis et acquisitæ, quam Cajetanus ponit, fatendum esse dari proprium et peculiarem modum orandi Deum, incomunicabilem creaturis; sic enim nunc Judæus vel Paganus, qui verum Deum agnoscit, solum ipsum orat tanquam primum auctorem et principium rerum, et contra rationem naturalem ageret, si eo modo ab alio quam a Deo peteret. Et Gentes coletentes idola non solum committunt

idolatriæ peccatum adorando falsum Deum, sed etiam petendo et orando ipsum, etiam si non petant nisi temporalia bona, et mere naturaliter. Igitur distinctio illa triplicis orationis ordinatae ad gloriam, non ordinatae, et inordinatae contrarie, quam Cajetanus hac occasione afferit, et doctrina quam in ea fundat, nec necessaria, nec solida videtur, nec sufficiens ad explicandam ac defendendam rationem D. Thomæ.

10. *Auctoris judicium circa rationem D. Thomæ.* — Duo ergo circa illam rationem et objectionem factam mihi dicenda occurunt. Unum est, rationem illam fore facilem, et sati convenientem, si nomine gratiæ non intelligeremus solam gratiam supernaturalis, sed in universum omne beneficium non debitum homini, et dandum illi per superiorem aliquam providentiam, quæ, si necesse sit, excedat communem cursum naturæ, et causarum secundarum. Nam revera omnis oratio, quæ ad Deum fit modo illi proprio ac singulari, postulat a Deo, quantum est ex se, aliquid simile beneficium; nam si Deus nihil posset conferre nisi per causas naturales, et secundum communem cursum earum, inutilis esset petitio a Deo, ut ex supra dictis constat; ergo qui a Deo petit, sub illa existimatione et ea intentione petit, ac proinde semper postulat aliquo modo gratiam, et talem qualem nullus alius præter Deum concedere potest, quia nullus alius est auctor totius naturæ, neque habet in manu sua cursum ejus, nisi ipse. Nam, licet dæmones possint aliquo modo impedire inferiores causas, vel applicare illas per motum localis, tamen neque in hoc possunt libere quantum volunt, sed quantum permittuntur; nec etiamsi permittantur, semper valent efficere quod cupiunt, maxime in his quæ pendent ab arbitrio humano. Deus autem simpliciter potest conferre beneficium quod ab eo postulatur, et ideo oratio ad Deum semper est petitio alicujus gratiæ, quam solus ipse conferre potest. Certe improbare non possum doctrinam hanc, et rationem, quæ, sic declarata, coincidit cum ea quam a principio dedimus. Tamen neque etiam possum asserere D. Thom. in hoc sensu usum fuisse nomine gratiæ, quia aliud constat ex loco Psalmi quem allegat, et ex discursu articuli.

11. Unde possumus secundo dicere D. Thom. non fuisse sollicitum de reddenda adæquata ratione, ob quam Deus speciali quadam et singulari modo orandus est, quacumque

ratione vel sine aliud decens ab eo petatur; sed considerasse convenientiorem orandi modum, quem servare debent omnes qui recta fide ac religione orant. Atque ita speciale tantum rationem reddidisse, propter quam, secundum illam orandi rationem, solus Deus orari potest. Quod sane etiam Cajetanus in re ipsa concedit; ait enim divum Thomam solum fuisse locutum de oratione, qua formaliter vel virtute petitur gloria, aut aliquod medium ad gloriam, quatenus medium ad illam est. Et nihilominus non dicit omnem aliam orationem fuisse malam, aut non posse fieri ex fide, et motivo cultus divini, quod sat is est ut illa ad solum Deum fundi possit; ergo necesse est ut concedat illam rationem, quae sumitur ex eo quod solus Deus est auctor gratiae et gloriae, non esse adaequatam. Potest autem inde per proportionem extendi ratio; nam, sicut gratia et gloria non potest peti ab aliquo tanquam a principali auctore, quia Deus hoc sibi vendicat tanquam proprium, ita quodlibet bonum a solo Deo postulari potest, quatenus singulari et proprio quodam modo est auctor omnis boni. Addere subinde possumus divum Thomam non sine causa ita fuisse de oratione locutum; nam oratio christiana, ut sit efficax, debet niti in promissione divina, quae non est de bonis inferioribus, nisi ut ordinantur ad gratiam et gloriam; et ideo qui aliter petit, quantum est ex se efficaciter non petit; ac subinde, e converso, qui habet animum petendi, nixus in promissione divina, etiamsi de gloria non cogitet, propter illam petere videtur. Et in hoc sensu, et respectu talis orationis, ratio est sufficiens et optima, quia simul docet veritatem, et convenientem orandi modum.

12. *Difficultas quedam orta ex ratione.* — Alia occurrit difficultas circa rationem datam: nam ex ea sequitur non posse nos aliud postulare ab una persona divina, quod ab omnibus non postulemus; consequens est falsum; ergo. Sequela patet, quia ratio ex parte Dei, ob quam ad illum singulariter oramus, sive sit omnipotens ejus voluntas et bonitas, sive sit ejus promissio, una est communis omnibus personis; ergo et oratio necessario esse debet omnibus communis, juxta illud principium: *Opera Trinitatis ad extra sunt indirisa;* ob quam etiam adoratio est indivisa. Minor probatur ex usu Ecclesiae: nam ordinarie orat ad solum Patrem, cuius signum est, quia in fine collectarum subdere solet: *Per Dominum nostrum Jesum Chris-*

tum, Filium tuum, qui tecum, etc. Quod ita etiam declaratur in Concilio Carthagin. III, can. 23. Item in litiis sigillatim ad singulas personas dicit: *Pater de cœlis Deus, miserere nobis; Fili,* etc.

13. *Difficultati positæ respondetur, et orationem fundi posse ad unam personam divinam, sive respectu ad aliam, ostenditur.* — Dicendum vero est nunquam esse ita orandum ad unam personam, ut excludantur reliquæ¹. Hoc probat ratio facta, quia nihil potest dare una persona sine aliis, essetque stultum et erroneum hoc petere aut sperare. Nihilominus dicimus secundo, licetum esse loqui specialiter in oratione cum una persona, non dirigendo locutionem ad alias ex propria et formali intentione orantis. Hoc probat usus Ecclesiae. Et ratio est, quia illæ personæ vere sunt distinctæ, et quatenus a nobis confuse et abstracte cognoscuntur, possumus cogitare de una, non cogitando actu de aliis. Rursus unaquaqe per se spectata est verus Deus; ergo possumus ab unaquaque sigillatim petere tanquam a vero Deo, et hoc facit Ecclesia in litania, et fortasse id facit ad profitendam hanc fidem de distinctione personarum, et quod singulæ sint verus Deus; ut autem profiteatur omnes esse eundem Deum, subiungit: *Sancta Trinitas unus Deus, miserere nobis.* Eodem ergo modo possumus nos et ore et mente orare.

14. *Quamobrem dirigat Ecclesia suas orationes ad Patrem?* — *Quando solus Filius consueverit orari ab Ecclesia.* — *Cur Ecclesia non dirigat specialiter ad Spiritum Sanctum aliquam orationem ex Collectis.* — Sæpe etiam hæc oratio accommodatur uni vel alteri personæ, secundum quamdam appropriationem. Nam, sicut solemus attributa essentialia appropriare personis, non ut alias personas excludamus ab identitate in illis attributis, sed ut proprietatem aliquam talis personæ indicemus, ita etiam oramus ad singulas per quamdam appropriationem, ut aliquid peculiare in illis recognoscamus. Sic Ecclesiæ orationes regulariter diriguntur ad personam Patris tanquam ad primum principium, et fontem divinitatis. Quia sicut omnipotentia ob hanc causam appropriatur Patri, ita ob eamdem rationem ad illum dirigit Ecclesia orationes suas; quam rationem affert D. Thomas, in 4, distinct. 15, quæstion. 4, artic. 5, quæstion. 3, ad 1. Alia redi potest, quia solus

¹ Vide Abul. in cap. 6 Matt., q. 88.

Pater proprie dicitur misisse Filium suum, licet tam Filius quam Spiritus Sanctus Incarnationem etiam operati fuerint; unde quia Ecclesia consuevit petere propter Christum, ideo ad Patrem, qui illum misit, orationes dirigit, ut commodius addat terminationem illam: *Per Dominum nostrum Jesum Christum,* etc. Dum autem ad Patrem orat, non excludit alias personas, sed potius virtute includit, ut notavit Tertullian., in lib. de Oratione, et ad hoc significandum addere solet in fine orationum verba illa: *Qui tecum vivit et regnat in unitate Spiritus Sancti Deus.* Nonnullæ item orationes Ecclesiæ diriguntur specialiter ad personam Filii, fortasse quia solus Filius incarnatus est, et ideo maxime hoc consuevit facere Ecclesia in his orationibus, quæ continent aliquem respectum vel habitudinem ad personam incarnatam, ut videre licet in orationibus de sanctissimo Eucharistia sacramento, et in vigilia sancti Joannis Baptistæ, et in festo sanctæ Annæ, et sancti Joseph, et similibus. Inter collectas autem Ecclesiæ non invenimus orationem specialiter directam ad personam Spiritus Sancti, cuius rationem divus Thomas supra, ad 2, reddit, quia Spiritus Sanctus procedit ut donum, cuius magis proprium est dari quam dare, et ideo magis consuevit Ecclesia petere ut sibi donetur Spiritus Sanctus a Patre, et Filio, quam ab ipsomet Spiritu Sancto. Vel fortasse id factum est quia Spiritus Sanctus neque est principium deitatis, sicut Pater, neque factus est homo, sicut Filius. Quamvis autem in collectis hoc servet Ecclesia, aliis modis dirigit orationes suas ad personam Spiritus Sancti, ut in litania, in hymnis: *Nunc sancte nobis Spiritus;* et: *Veni, creator Spiritus;* et in prosa, et aliis similibus.

15. *Oratio fundi potest ad deitatem in abstracto.* — *Similiter orari potest tota Trinitas ut sic.* — Ultimo, dicendum est posse nos orare ad Deum non orando determinate ad aliquam personam. Hoc constat, quia possumus imprimis orare ad Deum, ut sic, nihil expresse de personis cogitando. Imo et ad deitatem in abstracto solet Ecclesia orare, ut in hymno Martyrum: *Te summa Deitas, unaque poscimus,* et quodam hymno Dominicæ: *Præstet hoc nobis Deitas beata.* Aliquando vero invocari potest tota Trinitas ut sic. Quod est frequens in hymnis Ecclesiae, et apud sanctos Patres. Objiciunt autem quidam hæretici, nam hoc est contra formam orandi nobis a Christo datam: *Pater noster, qui es in cœlis,*

CAPUT X.

QUOMODO RATIONALES CREATURÆ POSSINT A NOBIS ORARI?

1. *Nonnulli hæretici negarunt esse licitum orare Santos Beatos.* — *Hæreticorum fundamenta.* — Sub hoc titulo multa continentur, sed præcipua difficultas est de Sanctis Beatis, sive Angelis, sive hominibus; qua expedita, reliqua facile resolvi possunt. Multi ergo hæretici negarunt licitum esse orare Santos in celo existentes. Primus auctor hujus hæresis creditur fuisse quidam Eustathius, ut sentit Castro, contra Hæres., verb. *Sancti,* quia de illo dicitur in Concilio Gangreni, loca sanctorum Martyrum vel Basilicas contempsisse, quod magis pertinet ad cultum quam ad orationem. Et ideo alii putant primum inventorem hujus erroris fuisse Vigilantium, ex Hieronymo, in Epistol. 58, ad Riparium; et posse id secuti sunt hæretici Apostolici, ut constat ex Bernard., sermon. 66 in Cantica. Idem secuti sunt Cathari, Pauperes de Lugo, et Waldenses, quos secutus est Wileph., de quo Waldensis, tom. 3, cap. 108 et sequentibus; ac tandem Lutherus et posteriores hæretici eundem errorem professi sunt, ut refert et late impugnat Bellarm., libro 1 de Cultu Sanctorum, cap. 15 et sequentibus.

2. *Hæreticorum fundamenta.* — Multa referuntur hujus erroris fundamenta; sed tria,